◆ ДО 186-РІЧЧЯ ВЕЛИКОГО КОБЗАРЯ

Весела Україна – Шевченків ідеал

Дніпро, Україну згадаєм,
Веселі селища в гаях,
Могили-гори на степах —
І веселенько заспіваєм...
Т. Шевченко

Винесені в епіграф рядки — останні слова, виведені на папері рукою тяжко хворого Кобзаря. Точніше, це був не просто папір — вірш писався на звороті автопортрета. Це був мовби останній автограф геніального поета, адресований Майбутньому.

«Веселі селища в гаях... І веселенько заспіваєм...». Ці життєдайсні рядки, звичайно ж, не були випадковими, бо віддзеркалювали в собі найзаповітнішу мрію Т. Шевченка.

Що й казати, тяжка доля випала найбільшому українському пророкові. Мученицьким, страдницьким було його життя. Як писав М. Некрасов, «все он изведал». Але — вистояв!

У щоденнику Т. Шевченка є чимало захоплених слів, сказаних про Андрія Обеременка, який упродовж багатьох років безпросвітної солдатчини «не опошлив і не принизив своєї національної і людської гідності». Те ж саме, тільки ще з більшою підставою, можна сказати про самого автора «Дневника». Під жорстокими ударами долі він не зігнувся, не «вихрестився» (як деякі «земляки»), не змілів душею і духом. Більше того — до останньої хвилини свого життя він не втратив почуття гумору, так притаманного українцю. Скільки іронічних інтонацій навіть у вище згаданому, по суті «прощальному» творі поета! Так, збираючись «на той світ», він каже, що

Втомилися, і відтоптались,
І розуму таки набрались, —
То й буде з нас! — ходімо спать,
Ходімо в хату спочивать...
Весела хата, щоб ти знала!»

Хата справді «весела», адже йдеться про могилу, домовину...

Як справжній українець, Т. Шевченко не пріч і над собою поглузувати:

Творили б, лежа, вполпою,
Парили б скрізь понад землею —
Та все б гекзаметри плели,
Та на горище б однесли
Мишам на снідання...

Оптимістичний погляд на світ і людей домінує не лише в поезіях Великого Кобзаря. Він властивий його прозі, дуже відчутний в листах. Либонь, саме це мали на увазі деякі сучасники, які особисто знали поета і неодноразово свідчили про його «хохляцьку вдачу». Сам же Т. Шевченко цим дорожив і пишався, бо був переконаний: «нация без своей собственной, ей только принадлежащей, характеризующей черты похожа просто на кисель, и самый безвкусный кисель» («повість «Близнецы»).

До речі, й сам поет не був вічно похмурою людиною (як декому здається, як зображують його художники та скульптори), — він умів сміятися, радіти, любив співати (між іншим, мав чудовий голос). Для прикладу згадаймо хоча б жартівливого «універсала», написаного Т. Шевченком разом із друзями, так званими «мочемордами», й адресованого М. Маркевичу. А ось поет запрошує в гості свого друга Я. Кухаренка, якого величає «кошовим»: «Весело б було, матері його ковінька. Кіндрат каже, що із хати б не виходили, все б сиділи та балакали, та галушки б та всяку всячину варили, та співали б, та танцювали». Через багато років тому ж Я. Кухаренку Т. Шевченко дорікає: «А тепер я захожусь сердиться на тебе, отамане, наш батьку кошовий! Мабуть, ти давно в землях християнських не бував і доброї мови християнської не чував, що зовеш мене закадишним другом. Чи ж чути було коли-небудь меж християнами таке бридке, паскудне слово? Мабуть, ти... батьку, забув нашу мову і дощенту побузурменився?»

Цілі розсипи гумору, дотепів і в листах поета до інших друзів та знайомих. «Коли доладне що, то дрюкуйте, — пише він, надсилаючи вірші Г. Квітці-Основ'яненку, — а коли ні, то закуріть люльку, коли люльку курите». «Великим веселіем звеселили ви мене своїм листом», — звертається він до А. Лизогуба, а Ф. Лазаревському зізнається: «Обніщах до зіла». Іншого Лазаревського (М. М.) поет питає: «Що там робить отой гульвіса Семен, що нічого мені не напише? Поскуби його за ухо і поцілуй за мене, а жіночку його і діточок не скуби, а тільки поцілуй». У листі до П. Куліша скаржиться: «Приїжджав до мене (М. Щепкін) на святках колядувать. Я й досі ще хожу неначе з тяжкого похмілля од його колядок. Учистив старий!» Ф. Ткаченка Т. Шевченко сварить: «Щоб тебе курка вбрикнула з шкірпатенькою чорнобривкою», а пропозицію В. Шевченка відхиляє ось яким чином: «Я лучче тричі чорта... (поцілую), як матиму писати отому поганому Селецькому».

Немає нічого дивного в тому, що й майбутню Україну (омріяну тисячу разів!) поет побачив також веселою, усміхненою, радісною.

Думою саме про таку Україну відкривається шевченків «Кобзар» 1840-го року:

Нехай душі козацькі
В Українї витають —
Там широко, там весело
Од краю до краю...

Поет бачить Дніпро широкий, «як та воля, що минулась», степи, пороги, могили... І «кобзарі співають»... Усі вони, як той «старий, та химерний» Перебендя:

Заспівав — засміється,
А на сльози зверне.

Знаменитий ліричний відступ знаходимо в поемі «Катерина»:

Тоді я веселий,
Тоді я багатий,
Як буде серденько
По волі гулять...

У вірші «До Основ'яненка» поет просить «батька» утнути:

Нехай свою Україну
Я ще раз побачу.

У поемі «Іван Підкова» автор «Кобзаря» мовби дає знати, про яку Україну йдеться:

Було колись в Українї —
Лихо танцювало,
Журба в шинку мед, горілку
Поставцем кружала...

Поет пише «було», та думає про «буде». Як у вірші «На вічну пам'ять Котляревському»:

І сонце гляне — рай та й годі!
Верба сміється, свято скрізь!

«Сміються сльозами», — каже Т. Шевченко в поемі «Гайдамаки», й тут же пояснює:

Дивлюся, сміюся, дрібні утираю, —
Я не одинокий, є з ким в світі жить:
У моїй хатині, як в степу безкраїм,
Козацтво гуляє, байрак гомонить...

Чи не найпоетичніший, найпроникливіший образ омріяної, щасливої України подибуємо в поемі «Сон» (починаючи з рядків «Летим. Дивлюся, аж світає...») Ідилія? Але хіба не варто за неї боротися?

Соняччими мазками малює Україну поет і в засніві до поеми «Княжна» («Зоре моя вечірняя... »). «Село! Село! Веселі хати!» — вигукує він. І хай дійсність сувора, сумна, трагічна, ідеал поета навіч: зелені гаї, квітучі сади, білі хати:

І сині гори за Дніпром.
Сам Бог витає над селом.

В уяві поета ця Україна — вільна, усміхнена, співуча — живе, кличе до борні, наснажує на працю. У повісті «І виріс я на чужині» Т. Шевченко пише:

Меж горами старий Дніпро,
Неначе в молоці дитина,
Красується, любується
На всю Україну.
А понад ним зеленіють
Широкії села,
А у селах у веселих
І люде веселі.

І тут же, як присуд, резюме майже прозою:

Воно б, може, так і сталось,
Якби не осталось
Сліду панського в Україні.

В іншій повісті Т. Шевченко називає Україну «раєм на землі», в якому

Нічого кращого немає,
Як тая мати молодая
З своїм дитяточком малим.

Вона «весела, рада, Боже мій!». А в поета одна-єдина мрія:

Я тілько хаточку в тім раї
Благав, і досі ще благаю.

Щастям і радістю променять рядки поезії «і досі сниться...». Поет каже «сниться», хоч радше це мрія про будучину України:

І досі сниться: вийшла з хати
Весела, сміючись, мати,
Цілує діда і дитя
Аж тричі весело цілує...

Грядущу, оновлену Україну змальовує Т. Шевченко і в поезії «Ісаія. Глава 35»:

... І потечуть
Веселі ріки, а озера
Кругом гаями поростуть,
Веселим птастном оживуть.

Отак «веселою Україною» надихаючи люд на боротьбу і гартуючи душі читачів, Великий Кобзар засівав ниву «волею ясною» (поезія «Не нарікаю я на Бога»). Засівав і вірив:

Вийдуть люде жито жати...
Веселії жнива!..

Сьогодні, либонь, оті «жнива» настають. І хай вони ще не такі «веселії», як мріялось геніальному співцеві, та є всі підстави сподіватися, що цей світ справді, як сказано в останньому вірші поета, «широкий, та високий, та веселий, ясний та глибокий», і щаслива, усміхнена Україна — також реальність.

Петро РЕБРО,
письменник